आनन्द सागर स्तवः

विज्ञाप नार्ह विरला वसरा नवाप्त्या
मन्दोद्यमे मयि दवीयसि विश्वमातुः ।
अव्याजभूत करुणा पवनापविद्धानि
अन्तः स्मराम्यह मपाङ्ग तरङ्गितानि ॥ १॥

आवेद्यता मविदितं किमथा प्यनुक्तं
वक्तव्य मान्तर-रुजोपशमाय नालम् ।
इत्यर्थ्यसे किमपि तच्छ्रवणे निधातुं
मातः प्रसीद मलयध्वज पाण्ड्य कन्ये ॥ २॥

आक्रन्दितं रुदित माहत मानने वा
कस्यार्द्रमस्तु हृदयं किमतः फलं वा ।
यस्या मनो द्रवति या जगतां स्वतन्त्रा
तस्यास्तवाम्ब पुरतः कथयामि खेदम् ॥ ३॥

पर्याकुले मनसि वाचि परिस्खलन्त्याम्
आवर्तगर्त इव चक्षुषि घूर्णमाने ।
कस्तेऽभिधास्यति शिवे ममता मवस्थां
काले दयस्व कथयामि तवाधुनैव ॥ ४॥

भक्तिं करोतु नितरां सुरजाति मात्रे
ग्रामीणजन्तु रिव पौरजनेषु लोकः ।
अन्यत्र देवि भवदीय पदारविन्दात्

आकृष्यमाण मपि मे हृदयं न याति ॥ ५॥

अङ्गीकुरुत्व मवधीरय वा वयं तु
दासास्तवेति वचसैव जयेम लोकान् ।
एतावतैव सुकरो ननु विश्वमातः
उद्दण्ड दण्डधर किङ्कर मौलिभङ्गः ॥ ६॥

वेदान्त वाक्य जनितं विमलं विचारैः
आसाद्य बोध मनुचिन्तनतो ऽपरोक्षम् ।
मुक्तिं व्रजन्ति मनुजा इति सूक्ति माद्यां
आलम्ब्य कस्तरितु मर्हति शैलकन्ये ॥ ७॥

एकैक वेदविषयाः कति नामशाखाः
तासां शिरांसि कति नाम पृथग्विधानि ।
अर्थावबोध विधुरोऽक्षर लाभ एव
केषां नृणां कतिभि रस्तु शरीर बन्धैः ॥ ८॥

न्यायाः परस्पर विभिन्न दिशः सहस्रम्
उच्चावचानि च भवन्त्युप बृंहणानि ।
एवं स्थिते गिरिसुते निगमोपलानां
तात्पर्य सार मवधारयितुं क्षमः कः ॥ ९॥

अस्त्वक्षर ग्रह विधिर्जनुषां सहस्रैः
आपाततो भवतु नाम ततोऽर्थ बोधः ।
दुर्वादि कल्पित विकल्प तरङ्ग सान्द्रान्

दुष्पूर्व पक्ष जलधीन् कथ मुत्तरेयुः ॥ १०॥

ब्रह्मेति शक्तिरिति बन्धविमोच नीति
मायामयीति मदनान्तक वल्लभेति ।
सप्ताष्ट शब्द परिवर्तन मात्र एव
सामर्थ्य मावहति शास्त्र परिश्रमोऽयम् ॥ ११॥

तस्मै प्रसीदसि गिरीन्द्र सुते य इत्थं
सम्पादयेत शनकै रपरोक्ष बोधम् ।
यस्मै प्रसीदसि स च क्षमतेऽवबोद्धुम्
इत्थं परस्पर समाश्रय मेतदास्ते ॥ १२॥

आकर्णय त्वमिम मभ्युपगम्य वादं
जानातु कोऽपि यदि वा हृदयं श्रुतीनाम् ।
तस्याप्य सङ्ख्य भव बन्ध शतार्जितोऽयं
द्वैतभ्रमो गलतु जन्मशतैः कियद्भिः ॥ १३॥

काले महत् यनवधा वपतन् कदापि
क्वाप्यन्तिमे जनुषि कोऽपि गतिं लभेत ।
इत्थं समर्थन विधिः पर मागमानां
पर्याय सूक्ति विधया नयनं नञर्थे ॥ १४॥

एकापवर्ग समये जगतोऽपवर्गः
सर्वापवर्ग समये पुन रस्तशङ्कः ।
ईदृग् विधं कमपि पक्ष मिहावलम्ब्य

स्थातुं सुखं क्षम मनेन पथा प्रवृत्तैः ॥ १५॥

अभ्यस्य वेद मवधार्य च पूर्व तन्त्रम्
आलक्ष्य शिष्ट चरितानि पृथग् विधानि ।
अध्यापनादिभि रवाप्य धनं च भूरि
कर्माणि मात रलसाः कथ माचरेयुः ॥ १६॥

आयस्य तावदपि कर्म करोतु कश्चित्
तेनापि मात रधिकं किमिवानु भाव्यम् ।
आस्ते सुखं य इह भारतवर्ष सीमनि
आस्ते स किञ्चि दित उत्तरतोऽपसृत्य ॥ १७॥

कर्म त्यजेम यदि नूनमधः पतेम
यद्याचरेम न कदापि भवं तरेम ।
कर्म त्यजेदिति चरेदिति च प्रवृत्ताः
भावेन केन निगमा इति न प्रतीमः ॥ १८॥

कर्मण्यकर्म विधि रेष यदाचरन्ति
कर्माणि तत्त दनुबन्ध जिहासयेति ।
सत्यं तथा प्यभिनवो भविता न बन्धः
प्राचीन बन्धहरणे क इवाभ्युपायः ॥ १९॥

प्रारब्धकर्म किय दारभते कियद्वा
प्रारप्स्यते कियदिदं क इवावधत्ताम् ।
कालः कियानिव मया प्रतिपालनीयः

यस्य क्षणार्ध मपि कल्प शत त्वमेति ॥ २०॥

पुंसः क्षणार्ध मपि संसरणाक्षमस्य
साङ्ख्यादयः सरणयो न विशन्ति कर्णम् ।
सङ्ख्याय गाङ्गसिकताः सकलाश्च सूक्ष्मा
भुङ्क्ष्वेति वागिव महाक्षुध यार्दितस्य ॥ २१॥

भक्तिस्तु का यदि भवेत् रतिभावभेदः
तत्केवलान् वयितया विफलैव भक्तिः ।
प्रीतिस् त्वयि त्रिजगदात्मनि कस्य नास्ति
स्वात्मद्रुहो न खलु सन्ति जनास् त्रिलोक्याम् ॥ २२॥

आत्मा समस्त जगतां भवतीति सम्यक्
विज्ञाय यत् वितनुते त्वयि भावबन्धम् ।
सा भक्ति रित् यभिमतं यदि सिद्धमिष्टं
व्यर्थं विशेष्यम् अलमस्तु विशेषणं नः ॥ २३॥

स्वात्मेतरत्व मवधार्य परत्व बुद्ध्या
यत्प्रीयते गुरु जनेष्विव सैव भक्तिः ।
स्यादेत देवमिय मेव तु मे जिहास्या
द्वैत भ्रमात् किमधिकं भवबन्ध मूलम् ॥ २४॥

सेवैव भक्तिरिति कर्मपथ प्रवेशः
सेव्य प्रसाद फलका किल कर्मसेवा ।
ध्यान प्रवाह इति चेच् छ्रवणात् तृतीयः

प्रागेव मात रय माकलितोऽ भ्युपायः ॥ २५॥

अत्रैव दास्यसि विमुक्ति मथापि याचे
मातः शरीर पतनं मणिकर्णिकायाम् ।
अस्तु स्वकृत्य मनुकम्पन मीश्वराणां
दासस्य कर्म करतैव तथा स्वकृत्यम् ॥ २६॥

सद्यो भवेत् सुकृतिना मुपदेश लाभः
पापात्मनां बहुतिथे समये व्यतीते ।
इत्यादिभिः किल पुराण वचोभि रम्ब
वाराणसी मपि न याचितु मुत्सुकोऽस्मि ॥ २७॥

आक्रान्त मन्त ररिभिः मदमत्सराद्यैः
गात्रं वली पलित रोग शतानुविद्धम् ।
दारैः सुतैश्च गृह मावृत मुत्तमर्णैः
मातः कथं भवतु मे मनसः प्रसादः ॥ २८॥

धन्याः कति त्रिभुवने परमोपभाग्यं
संसारमेव परमेश्वरि भावयन्तः ।
आभास रूप मवबोध मिमं समेत्य
क्लिश्ये कियत्कियदहं त्वमुना भवेन ॥ २९॥

का संस्कृतिः किमपचार निबन्धनेयं
कीदृग्विधस्य तव किं क्षतमेतयेति ।
प्रश्ने तु नास्मि कुशलः प्रतिवक्तु मेव

खेदस्तु मे जननि कोऽप्ययमेव मास्ते ॥ ३०॥

एवं गतस्य मम साम्प्रत मेतदर्हम्
अत्रेद मौपयिक मित्थ मिदं च साध्यम् ।
अस्मिन् प्रमाण मिद मित्यपि बोद्धु मम्ब
शक्तिर्न मे भुवन साक्षिणि किं करोमि ॥ ३१॥

न ज्ञायते मम हितं नितरामुपायो
दीनोऽस्मि देवि समयाचरणाक्षमोऽस्मि ।
तत्त्वा मनन्य शरणः शरणं प्रपद्ये
मीनाक्षि विश्वजननीं जननीं ममैव ॥ ३२॥

किञ्चिन्मया श्रुतिषु किञ्चि दिवागमेषु
शास्त्रेषु किञ्चि दुपदेश पथेषु किञ्चित् ।
आघ्रात मस्ति यदतो भवतीं वरीतुं
गोप्त्रीति काचिदुदपद्यत बुद्धिरेषा ॥ ३३॥

ब्रह्मैवमेव महमेष तदाप्त्युपाय
इत्यागमार्थ विधुराः प्रथमे दयार्हाः ।
त्वद्रक्षकत्व गुणमात्रविदो द्वितीया
इत्यर्थये सदधिकार निरूपणाय ॥ ३४॥

मातः करोषि ममतां मयि यावदीषत्
तावद्यते मम ततः किमिवास्ति साध्यम् ।
मामित्थ मित्थ मुपयुङ्क्ष्व न विस्मरेति

किं स्वामिनं त्वरयते क्वचन स्वभृत्यः ॥ ३५॥

त्याज्यं त्यजानि विहितं च समाचराणि
नित्येषु शक्ति मनुरुध्य हु वर्तितव्यम् ।
तद्बुद्धि शक्ति मनुरुध्य न कार्यशक्तिम्
इत्येतदेव तु शिवे विनिवेदयामि ॥ ३६॥

आत्मैव भार इति तं त्वयि यो निधत्ते
सोऽङ्गानि कानि कलयत्वलसः प्रपत्तेः ।
विश्वस्य साक्षिणि विलक्षण लक्षणा या
विस्रम्भ सम्प दियमेव समस्त मङ्गम् ॥ ३७॥

त्वत्प्रेरणेन मिषतः श्वसतोऽपि मातः
प्रामादिकेऽपि सति कर्मणि मे न दोषः ।
मात्रैव दत्त मशनं ग्रसतः सुतस्य
को नाम वक्ष्यति शिशोरति भुक्ति दोषम् ॥ ३८॥

मुक्तिं सिषाधयिषतां निजयैव बुद्ध्या
प्रारब्ध कर्म भवतु प्रतिबन्ध हेतुः ।
त्वामेव साधन तयापि समाश्रितानां
तुल्यं तदम्ब यदि कस्तव वीरवादः ॥ ३९॥

प्रारब्ध कर्म गिरिजे भव दाश्रितानाम्
अन्यत्र सङ्क्रमय नाशय वा समूलम् ।
मर्त्याश्च खल्वपि विषं वपुषि प्रसक्तं

सङ्क्रामयन्ति परतोऽपि च नाशयन्ति ॥ ४०॥

त्वत् दर्शन श्रवण वन्दन चिन्तनादिषु
अक्षाणि देवि विनियुज्य यथाधि कारम् ।
रक्षेत् यसङ्ख्य भव सम्भृत यैव मैत्र्या
रुन्ध्यां यदि स्थिर ममून् यधुनैव न स्युः ॥ ४१॥

त्रातव्य एष इति चेत् करुणा मयि स्यात्
त्रायस्व किं सुकृत दुष्कृत चिन्तया मे ।
कर्तुं जग त्तिरयितुं च विशृङ्खलायाः
कर्मानुरोध इति कं प्रति वञ्चनेयम् ॥ ४२॥

त्वय्यर्पितं प्रथम मप्पय यज्वनैव
स्वात्मार्पणं विदधता स्वकुलं समस्तम् ।
का त्वं महेशि कुलदास मुपेक्षितुं मां
को वानुपासितु महं कुलदेवतां त्वाम् ॥ ४३॥

मौढ्या दहं शरणयामि सुरान्तरं चेत्
किं तावता स्वमपि तस्य भवामि मातः ।
अज्ञानतः परगृहं प्रविशन् परस्य
स्वत्वं प्रयास्यति पशुः किमु राजकीयः ॥ ४४॥

आधाय मूर्धनि वृथैव भरं महान्तं
मूर्खा निमज्जथ कथं भवसागरेऽस्मिन् ।
विन्यस्य भार मखिलं पदयोर् जनन्या

विस्रब्ध मुत्तरत पल्वल तुल्य मेनम् ॥ ४५॥

क्वेदं पतिष्यति वपुः क्व ततो नु गम्यं
को दण्ड यिष्यति कियन्त मनेहसं वा ।
किं तस्य सन्तरण साधनमित् यनन्ता
चिन्ता स्थिता त्वयि शनै रवतारिता सा ॥ ४६॥

ज्ञानं दिशेयमुत तेन विनोद्धरेयं
प्रारब्धम प्यपलपेय मुतानु रुन्ध्याम् ।
इत्थं सकृत् प्रपदनैक वशं वदाया
मातुर् मयि प्रववृते महतीह चिन्ता ॥ ४७॥

एतज् जडाजड विवेचन मेत देव
क्षित्यादि तत्व परिशोधन कौशलं च ।
ज्ञानं च शैव मिद मागम कोटि लभ्यं
मातुर्य दङ्घ्रि युगले निहितो मयात्मा ॥ ४८॥

षट्त्रिंश दावरण मध्यजुषि त्वदङ्घ्रौ
हालास्यनाथ दयिते निहितो मयात्मा ।
भूभूतल त्रिदिव वर्तिषु कः क्षमेत
तच्चक्षुषापि निभृतेन निरीक्षितुं माम् ॥ ४९॥

बन्धं हरिष्यसि सुखं वितरिष्य सीति
निश्चप्रचं निखिल मम्ब तदास्त एव ।
सम्प्रत्यहं त्वयि निधाय भरं समस्तं

यन् निर्वृणोमि किमितोऽपि ममापवर्गे ॥ ५०॥

काश्यां निपातय वपुः श्वपचालये वा
स्वर्गं नयत्व मपवर्ग मधोगतिं वा ।
अद्यैव वा कुरु दयां पुनरायतौ वा
कः सम्भ्रमो मम धने धनिनः प्रमाणम् ॥ ५१॥

नाहं सहे तव कथा श्रवणान्तरायं
नाहं सहे तव पदार्चन विच्युतिं वा ।
मोक्षं दिशैत दविरुद्ध मिदं न चेत्स्यात्
नैवास्तु मात रपवर्ग महोपसर्गः ॥ ५२॥

आचूड माचरण मम्ब तवानु वारम्
अन्तः स्मरन् भुवन मङ्गल मङ्ग मङ्गम् ।
आनन्द सागर तरङ्ग परम्पराभिः
आन्दोलितो न गणयामि गतान्यहानि ॥ ५३॥

पाषाणतोऽपि कठिने शिरसि श्रुतीनां
प्रायः परिक्रम वशा दिव पाटलाभम् ।
अम्ब स्मरेय ममृतार्णव माथ लब्ध
हैयङ्गवीन सुकुमार मिदं पदं ते ॥ ५४॥

ये नाम सन्ति कतिचित् गुरवस् त्रिलोक्यां
तेषामपि स्वय मुपेतवता गुरुत्वम् ।
पादेन मूर्ध्नि विधृतेन वयं तवाम्ब

संसार सागर मिमं सुख मुत्तरामः ॥ ५५।

साधारणे स्मरजये निटिलाक्षि साध्ये
भागी शिवो भजतु नाम यशः समग्रम् ।
वामाङ्घ्रि मात्र कलिते जननि त्वदीये
का वा प्रसक्ति रपि कालजये पुरारेः ॥ ५६॥

स्यात् कोमलं यदि मनो मम विश्वमातः
तत् पादयोर् मृदुलयोस् तव पादुकाऽस्तु ।
स्यात् कर्कशं यदि करग्रहणे पुरारेः
अश्माधिरोहण विधौ भव तूपयोगः ॥ ५७॥

प्रस्निग्ध मुग्ध रुचि पादतले भवत्या
लग्नं दृढं यदिह मे हृदयारविन्दम् ।
एषैव साग्र भुवन द्विशती पतित्व
साम्राज्य सूचनकरी तव पद्मरेखा ॥ ५८॥

अप्राकृतीं मृदुलता मविचिन्त्य किञ्चित्
आलम्बितासि पदयोः सुदृढं मया यत् ।
तन्मे भवार्णव निमज्जन कातरस्य
मातः क्षमस्व मधुरेश्वरि बाल कृत्यम् ॥ ५९॥

यत्रानमन् पशुपतिः प्रणयापराधे
मन्दं किल स्पृशति चन्द्रकलाञ्चलेन ।
पुष्पार्चनेऽपि मृदितं पदयोर् युगं तत्

मातस् तुदन्ति न कथं परुषा गिरो मे ॥ ६०॥

अव्याज सुन्दर मनुत्तर मप्रमेयम्
अप्राकृतं परम मङ्गल मङ्घ्रि पद्मम् ।
सन्दर्शये दपि सकृत् भवती दयार्द्रा
द्रष्टास्मि केन तदहं तु विलोचनेन ॥ ६१॥

दिव्या दृशोऽपि दिविषद् ग्रहणोचि तानि
वस्तूनि काम मवधारयितुं क्षमन्ते ।
त्वन् मात्र वेद्य विभवे तव रूपधेये
त्वद्भाव एव शरणं परिशेषितो नः ॥ ६२॥

अस्मिन् महत् यनवधौ किल कालचक्रे
धन्यास्तु ये कतिपये शुकयोगि मुख्याः ।
लीनास् त्वदङ्घ्रि युगले परिशुद्ध सत्वाः
तानात्मनस् तव नखा नवधारयामः ॥ ६३॥

आ शैशवान् ममतया कलितस्त्वयासौ
आनृण्यमम्ब तव लब्धु मना मृगाङ्कः ।
स्वात्मान मेव नियतं बहुधा विभज्य
त्वत् पादयोर् विनिदधे नख रापदेशात् ॥ ६४॥

नान्तः प्रवेश मयते किमपि श्रुतं मे
नास्तिक्यवाद शिलया प्रतिरुध्य मानम् ।
तत् पातयाम् यह मिमां महती मधस्तात्

पादोदकेन कियता परदेवतायाः ॥ ६५॥

सन्नाहिभिः यमभटैः परिवार्यमाणे
मय्यर्भके करुणया स्वय मापतन्त्याः ।
आकर्णयेय मपि नाम विराम काले
मातस् तवाङ्घ्रि मणिनूपुर शिञ्जितानि ॥ ६६॥

ब्रह्मेश केशव मुखैर् बहुभिः कुमारैः
पर्यायतः परिगृहीत विमुक्त देशम् ।
उत्सङ्ग मम्ब तव दास्यसि मे कदा त्वं
मातृप्रियं किल जडं सुत मामनन्ति ॥ ६७॥

ऊरौ शिरस्तव निवेश्य दया वितीर्ण
संव्यान पल्लव समीर विनीत खेदम् ।
अत्रैव जन्मनि विभोः परमोपदेशं
आकर्णयेय मपि किं मणिकर्णिकायाम् ॥ ६८॥

काञ्चीगुण ग्रथित काञ्चन चेल दृश्य
चण्डात कांशुक विभा परभाग शोभि ।
पर्यङ्क मण्डल परिष्करणं पुरारेः
ध्यायामि ते विपुल मम्ब नितम्ब बिम्बम् ॥ ६९॥

गर्भे निवेश्य भुवनानि चतुर् दशापि
संरक्षितुं कलित निश्चितया भवत्या ।
प्राकार मेव रचितं परितोऽपि नूनं

ऊहे सुवर्णमय मेदुर पट्टबन्धम् ॥ ७०॥

मुक्ताश्च खल्वपि यदि त्रिपुरे भवत्याः
स्तन्याशया स्तनतटं न परित्यजन्ति ।
अस्माक मुद्भट भव ज्वरतापितानां
आर्द्रीभवन् तु वदनानि कुतो न हेतोः ॥ ७१॥

नष्टोपलब्ध मधिगत्य शिशुं चिरान्मां
वात्सल्य विद्रुत हृदः परदेवतायाः ।
क्लिद्यत् पयोधर विनिः सृत दुग्ध बिन्दु
निष्यन्द पङ्क्ति रिव दीव्यति हारयष्टिः ॥ ७२॥

यत्तत् धनुर्जन मनोमय मैक्षवं ते
तस्यास्तु देवि हृदयं मम मूलदेशः ।
चापाधिरोपण विधौ चरणाञ्चलेन
सम्भाव्यते किल समाक्रमणं कदाचित् ॥ ७३॥

आस्थाय दारुण तरं कमपि स्वभावं
अत्यन्त दुष्कृत कृता मपि शिक्षणाय ।
गृह्णासि सायक पदे कुसुमान् यमूनि
मातः सुतेषु महती किल रूक्षतेयम् ॥ ७४॥

पाशं सृणिं च करयोस् तव भावयन्तः
संस्तम्भयन्ति वशयन्ति च सर्वलोकान् ।
चापं शरं च सकृदम्ब तव स्मरन्तो

भूपालतां दधति भोग पथावतीर्णाः ॥ ७५॥

पाशाङ्कुशौ तव करे परिचिन्त्य राग-
द्वेषौ जयन्ति परमार्थ विदस्तु धन्याः ।
एकत्र चाप मितरत्र शरं च मत्वा
व्यावर्तयन्ति हृदयं विषयान्ध कूपात् ॥ ७६॥

उत्क्रान्त मान्तर मिदं करणं जनानाम्
अप्येति चन्द्रमिति हि श्रुतयो वदन्ति ।
आस्तामिदं मम तु देवि मनोऽ धुनैव
लीनं दृढं वदन चन्द्रमसि त्वदीये ॥ ७७॥

विद्यात्मनो जननि तावक दन्त पङ्क्तेः
वैमल्य मीदृ गिति वर्णयितुं क्षमः कः ।
तत्सम्भवा यदमला वचसां सवित्री
तन्मूलकं कवियशोऽपि ततस्तरां यत् ॥ ७८॥

स्वच्छापि ते वहति यत्किल दन्त पङ्क्तिः
स्वच्छन्द निर्दलित दाडिम बीज शोभाम् ।
तन्मे रजो व्यतिक राधिक पाटलिम्नि
चित्ते परं परिचया दिति चिन्तयामि ॥ ७९॥

अर्धं जित त्रिपुर मम्ब तव स्मितं चेत्
अर्धान्तरेण च तथा भवितव्य मेव ।
तच्चिन्तये जननि कारण सूक्ष्म रूप

स्थूलात्मक त्रिपुर शान्ति कृते स्मितं ते ॥ ८०॥

मत्क्लेश दर्शन परिद्रव दन्तरङ्ग
हैयङ्गवीन परिवाह निभं जनन्याः ।
अन्तस् तमोपह मनुस्मरतां जनानां
मन्दस्मितं भुवन मङ्गल मस्तु भूत्यै ॥ ८१॥

सां सिद्धि कानन-सरोरुह दिव्य गन्ध
सान्द्री कृतेन्दु शकला कलिताधि वासम् ।
ताम्बूल सार मखिलागम बोध सारं
मातर्विधेहि मम वक्त्र कलाचि कायाम् ॥ ८२॥

नासामणिस् तव शिवे चिरसंस्तवेन
प्रत्याहृते मनसि भाति तपोधनानाम् ।
अज्ञान सन्तति निशात्यय सूचनार्थं
आविर्भवन् त्यसुर देशिक तारकेव ॥ ८३॥

ताम्बूल गर्भ परिफुल्ल कपोल लक्ष्य
ताटङ्क मौक्तिक मणि प्रतिबिम्ब दम्भात् ।
अस्त द्वय व्यतिक रामल सत्व माद्यं
वर्णं बिभर्ति जठरे तव वक्त्र बिम्बम् ॥ ८४॥

दत्ते श्रियं बहुविधां कुशलानि दत्ते
दत्ते पदं सुरपते रपि लीलयैव ।
ईदृग्विधाम्ब तव दृष्टि रितोऽधिका वा

नाद्यापि कर्ण मतिवर्तितु मीश्वरीयम् ॥ ८५॥

पाषाण कूट कठिने जन दुर्विगाहे
व्यर्थं महत् युपनिषद् विपिने प्रवृत्ता ।
सेव्येत केन तव लोचन चन्द्रिकेयं
एनां निपातय सकृन्मयि तप्यमाने ॥ ८६॥

कामं शिवेन शमितं पुन रुज्जगार
दृष्टिस् तवेति किमियं जननि स्तुतिस्ते ।
लीला प्रसूत पुरुषार्थ चतुष्टयायाः
तस्याः परं तु स भवत्यवयुत्य वादः ॥ ८७॥

सोमो जगज्जन यितेति यदाह वेदो
नेदं लतापर मिति भ्रमितव्य मार्यैः ।
यः शैव वाम तनुवर्ति भवत् दृगात्मा
चन्द्रो जगत् सृजति तत्पर एष वादः ॥ ८८॥

सूच्यग्रवद् वसुमती मणुवच्च मेरुं
दृष्टिर् यदम्ब तव पश्यति दानशौण्डा ।
दृष्टास् त्वया वयमपीह ततः स्मरामो
वेशन्त मेव भव सागर मुत्तरङ्गम् ॥ ८९॥

वाणी निकेतन तया घनसार गौराः
कल्हार केसर रुचः कमलानुषङ्गात् ।
मात र्जयन्ति शरणागत लोक चेतो

STOTRADHWANI

मालिन्य मार्जन वशा दसिताः कटाक्षाः ॥ ९०॥

आकर्ण मुल्लसति मात रपाङ्ग देशे
कालाञ्जनेन घटिता तव भाति रेखा ।
शैवाल पङ्क्ति रिव सन्तत निर्जिहान
कारुण्यपूर पदवी कलितानु बन्धा ॥ ९१॥

विश्वं सृजत् यवति हन्ति च यः कटाक्षो
विश्वस्यतां कथमसौ चपल स्वभावः ।
एषोऽपि या मनुसरँ ल्लभते यशांसि
तामेव विश्वसिमि देवि तवानु कम्पाम् ॥ ९२॥

अर्धं कलङ्क रहिता करुणैव शम्भोः
अर्धं गुणास् तदितरे सकलाः समेताः ।
इत्यम्ब सम्प्रति किल स्फुरितं रहस्यं
सम्पश्यतो मम भवन् मयमैश मर्धम् ॥ ९३॥

अम्ब भ्रुवोस् तव विचेष्टित मप्रमत्तं
सम्पश्यतां निज निजार्थ निदेश हेतोः ।
तन्मूल देश निहिता निभृता सुराणां
दृष्टिः प्रयाति मृगनाभि विशेषक त्वम् ॥ ९४॥

सारं कणं कण मघर्मरुचां सहस्रात्
सङ्गृह्य निर्मित मिदं तव वक्त्र बिम्बम् ।
तावत् सुधाकर कलङ्क कुलानि पश्चात्

अन्यत्र देवि निहितानि कचापदेशात् ॥ ९५॥

विन्यस्त मिन्द्रमणि कन्दल सुन्दरेषु
केशेषु ते स्फटिक निर्मल मिन्दु खण्डम् ।
आधार सङ्गति वशा दसिताय मानं
इन्दीवरच्छद वतंस दशां बिभर्ति ॥ ९६॥

चिन्तामणिस् त्रिभुवनेश्वरि कौस्तुभश्च
ख्यातौ मणी तव गृहाङ्गण कुट्टिमस्थौ ।
किं रत्नमन्य दुपलभ्य किरीट कोटिं
वाचस् पति प्रभृतयस् तव वर्णयन्तु ॥ ९७॥

प्रादुर् भवत्तरणि बिम्ब शतारुणानि
पर्याप्त शीत किरणायुत शीतलानि ।
शृङ्गार सार परिवाह मयानि मातः
अङ्गानि केऽपि चरमे जनुषि स्मरन्ति ॥ ९८॥

प्रत्यग्र कुङ्कुम रसा कलिताङ्ग रागं
प्रत्यङ्ग दत्त मणि भूषण जाल रम्यम् ।
ताम्बूल पूरित मुखं तरुणेन्दु चूडं
सर्वारुणं किमपि वस्तु ममाविरस्तु ॥ ९९॥

अर्धं स्त्रियस् त्रिभुवने सचराच रेऽस्मिन्
अर्धं पुमांस इति दर्शयितुं भवत्या ।
स्त्रीपुंस लक्षण मिदं वपुरादृतं यत्

तेनासि देवि विदिता त्रिजगच् छरीरा ॥ १००॥

निर्मासि संहरसि निर्वहसि त्रिलोकीं
वृत्तान्त मेतमपि वेत्ति न वा महेशः ।
तस्येश्वरस्य गिरिजे तव साहचर्यात्
जातः श्रुतिष् वपि जगज् जनकत्ववादः ॥ १०१॥

सत्तास्य खण्ड सुख संविदसि त्रिलोकी
सर्ग स्थिति प्रतिहतिष् वपि निर्व्यपेक्षा ।
त्वामन्तरेण शिव इत्यवशिष्यते किं
अर्धं शिवस्य भवतीत् यनभिज्ञवादः ॥ १०२॥

नास्मिन् रविस् तपति नात्र विवाति वातो
नास्य प्रवृत्तिमपि वेद जगत् समस्तम् ।
अन्तःपुरं तदिद मीदृश मन्तकारेः
अस्मादृशास्तु सुखमत्र चरन्ति बालाः ॥ १०३॥

त्वत् सन्निधान रहितो मम मास्तु देशः
त्वत्तत्त्वबोध रहिता मम मास्तु विद्या ।
त्वत् पाद भक्ति रहितो मम मास्तु वंशः
त्वच्चिन्तया विरहितं मम मास्तु चायुः ॥ १०४॥

त्वं देवि यादृगसि तादृगसि त्वमीदृक्
एवेति वक्तुमपि बोद्धु मपि क्षमः कः ।
मामेव ताव दविदन् नतिपामरोऽहं

मातः स्तुतिं त्वयि समर्पयितुं विलज्जे ॥ १०५॥

काचित्कृता कृति रिति त्वयि साऽर्पितेति
कापि प्रमोद कणिका न ममान्तरङ्गे ।
मौढ्यं मदीय मिह यद्विदितं ममैव
किं त्वम्ब विश्वसिमि दीन शरण्यतां ते ॥ १०६॥

कालानपास्य विषु वायन सङ्क्रमादीन्
अस्तङ्गते हिमकरे च दिवाकरे च ।
अम्ब स्मरेय मपि ते चरणारविन्दम्
आनन्द लक्षण मपास्त समस्त भेदम् ॥ १०७॥

चतुरध्यायी रूपं कलहंस व्यञ्जनं जगन्मातुः ।
अपरब्रह्ममयं वपुरन्तः शशिखण्ड मण्डन मुपासे ॥ १०८॥

॥ इति श्री नीलकण्ठ दीक्षित विरचितः श्रीआनन्द सागरस्तवः सम्पूर्णः ॥